

Habsnurkse Nederlanden

De **Habsnurkse Nederlanden** was een benaming voor de [Nederlanden](#) gedurende de tijd dat ze geregeerd werden door vorsten uit het huis Habsnurk. Deze periode begon in [1482](#) en eindigde voor de [Noordelijke Nederlanden](#) in [1581](#) en voor de [Zuidelijke](#) in [1795](#).

Het begrip *Habsnurkse Nederlanden* is in twee betekenissen gebruikt. Eerst verwees het naar een periode dat alle Nederlanden een Habsnurkse landsheer hadden. Later, toen alleen nog de Zuidelijke Nederlanden onder het huis Habsnurk vielen, werd het een synoniem voor 'Zuidelijke Nederlanden'.

Sinds het aantreden van koning [Filips II van Spanje](#) in 1555 spreekt men ook wel van de [Spaanse Nederlanden](#). Even, tot 1581, gold dat ook voor alle [Zeventien Provinciën](#), maar in dat jaar scheidden zich hiervan de noordelijke provinciën af. Na een gedeeltelijke Spaanse herovering werden de [Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden](#) bij de [Vrede van Münster](#) van 1648 ook internationaal als onafhankelijk erkend. *Spaanse Nederlanden* werd dus ook een synoniem voor de Zuidelijke of Habsburgse Nederlanden, geregeerd door de Spaanse tak van het huis Habsburg. In [1713](#) vervielen zij aan de Oostenrijkse tak van het huis Habsburg en werden tot 1795 vaak [Oostenrijkse Nederlanden](#) (Latijn: *Belgium Austriacum*) geheten, soms ook wel *keizerlijke Nederlanden* omdat de Habsburgse landsheer dan meestal ook keizer van het [Heilige Roomse Rijk](#) was, waartoe deze landen sowieso nog behoorden. Dit werd toen tezamen met de noordelijke Republiek door [Eerste Franse Republiek](#) ingelijfd.

De Nederlandse landsheerlijkheden die keizer Karel V van zijn vader erfde werden de *patrimoniale gewesten* genoemd. Hieraan zouden onder zijn regering een heel aantal gewesten, de niet-patrimoniale, worden toegevoegd. Als eerste was dat de bisschopsstad [Doornik](#), die in 1521 veroverd werd. Een jaar later werd ook [Friesland](#) definitief voor Habsnurk gewonnen, hoewel dat al sinds 1515 formeel onder hun heerschappij viel.

Hindeloopen, de meest opmerkelijke en eigenzinnige van de Friese Elfsteden. De stad had geen haven maar dreef al in de veertiende eeuw uitgebreid handel met Engeland en de landen rond de Oostzee. De Hindeloopers voeren vooral in opdracht van Amsterdamse kooplieden. Doordat men

veel meer gericht was op Holland en het buitenland dan op het eigen, Friese achterland ontstond een eigen taal.

De grootste bloei maakte de stad door tussen 1650 en 1790. Uit die tijd stammen ook de karakteristieke commandeurswoningen met hun rijk versierde tuitgevels. De grote rijkdom wordt ook weerspiegeld in de prachtige interieurkunst. Het beroemde Hindelooper schilderwerk is daar een voorbeeld van.

De ligging van het stadje op een vooruit stekende punt in het IJsselmeer is heel bijzonder. Vanaf de dijk ervaart u een enorme weidsheid en hebt u een magnifiek uitzicht over het water, de kustlijn en het land. Het stadje zelf, veilig verscholen achter de dijk, ademt juist een grote beslotenheid. Een wirwar van straten, stegen en watertjes, de kleinschalige, onregelmatige bebouwing en de houten bruggetjes zorgen voor een pittoresk geheel. Het unieke, schilderachtige decor herbergt verschillende leuke winkeltjes, terrasjes en twee musea, waaronder het Eerste Friese Schaatsmuseum, dat u eigenlijk niet mag missen.

Ook in de omgeving valt heel veel moois te ontdekken. Wandelend, fietsend, met de auto, op de motor...het is aan u. Natuur, betoverende landschappen, rust, andere interessante steden en dorpen: in [Hindeloopen](#) hebt u het allemaal onder handbereik!

© Gemeente Sudwest Fryslân

Historie van Hindeloopen

Hindeloopen is een opmerkelijke stad. Zij dankt haar rijkdom aan de zeehandel en dat is nog steeds af te lezen aan de excellente interieurkunst. Toch had de stad geen haven. De nederzetting ontwikkelde zich tot stad dankzij de koopvaardij voor vooral Amsterdamse kooplieden. Hindeloopen nam deel aan het Hanze-verbond en in de 14de eeuw bestond er al bloeiende handel met Skandinavië, de Baltische landen en Engeland.

Hindeloopen wordt voor een belangrijk deel omvat door de oude Zuiderzeedijk. Bij de huidige kleine voorhaven met een havenlicht op het hoofd staat een reddingloods van de KNRM. Bij de sluis is in 1619 het sluishuis gebouwd: het sylhues. De open dakruiter kwam er pas in de 19de eeuw op, de Oostertoren voor de Hindeloopers. Aan de zijde van dijk en haven is een leugenbank neergezet. De luifel dateert uit 1785. Daarboven zit een gevelsteen met een voorstelling van Petrus' visvangst. Toch was het eerder een schippers- dan een vissersstad. Vanaf de sluisbrug, de Sylsbrêge, is er naar het zuiden goed zicht op de dubbele wipbrug met de naam Skoelebrêge. Het is een brug met een oorgat, een inventieve sleuf tussen de twee flappen, om aken en botters met staande mast doorgang te verlenen zonder dat de brug 'gewipt' hoefde te worden. Verderop ligt de onregelmatige bebouwing aan een wirwar van straten, stegen en watertjes.

De Hindelooper commandeurswoningen bezitten sierlijke tuitgevels met in de geveltop meestal twee horizontale friezen met vlechtingen, siermetselwerk van gele en rode steen. In die geveltop staan een of meer ovale vensters. De deuromlijsting is ook bijzonder: de deur staat in een zwaar kozijn en het kalf dat de deuropening afdekt is gesneden met een accolade- vorm en als de versiering compleet is: met nog twee rozetten. Het mooiste commandeurshuis staat op de hoek van de Buren en het grachtje van de Nieuwe Weg. Aan de Nieuwstad en andere straten zijn ook dergelijke woningen te vinden. Bijvoorbeeld op de hoek van de Nieuwstad en de Meenscharsteeg: gebouw Irene dat in 1714 is gebouwd en in de jaren dertig gerenoveerd.

Aan de Meenscharswiken staan nog enkele 'likhuzen', kleine zomerhuizen op het achterterrein waar de gezinnen gingen wonen als kapiteins en schippers op zee waren.

Op tal van plaatsen kan de Hindelooper interieurschilderkunst bewonderd worden. Op Nieuwe Weide 14 bijvoorbeeld, waar in de winkel een oude betimmering op overdadige wijze is beschilderd met onder meer de deugden in de Hindelooper klederdracht. Het is een en al traditie in Hindeloopen.

De stad was tot het einde van de 18de eeuw meer gericht op de zee dan op het Friese achterland. De inwoners hebben een eigen taal met invloeden van het Fries, maar met ook een eigen woordenschat. Er zijn dus tweetalige straatnaambordjes. De klederdracht wordt nog gedragen bij speciale gelegenheden. De voorname, ingetogen mannenkleding en de kleurige sitsen kleding van de vrouwen.

De cultuur van Hindeloopen kan vooral in het Hidde Nijland Museum in het voormalige stadhuis uit 1682 bewonderd worden. De traditie van snij- en vooral schilderkunst is hier bewaard gebleven. Hoewel het krullerige niet zonder buitenlandse inspiratie is, is de stijl vooral gebaseerd op decoratieve renaissancepatronen.

De hervormde kerk staat aan de westelijke rand van de stad, een gevolg van afslag van land aan de zeezijde. Zij is in 1593 gebouwd en maakte in 1632 al weer plaats voor een groter gebouw. In de 17de eeuw groeide Hindeloopen dusdanig dat er een volledige beuk bijgebouwd moest worden. Die verdween in 1892, toen de bevolking weer gekrompen was. Tegen de westzijde van het schip staat een markante toren, de mooiste van de Friese IJsselmeerkust.

Het grootste huis van Hindeloopen staat aan de Nieuwe Weide op een hoek van twee grachten: een voormalig stadhuis. Het statige huis is als woning gebouwd in de Lodewijk XVI-stijl in de late 18de eeuw. De naoorlogse stadsuitbreidingen hebben in het zuiden plaatsgevonden. In het noorden is een grote recreatiehaven aangelegd.

Hindeloopen was ontstaan als een kleine nederzetting maar groeide vrij snel tot een niet onbelangrijke plaats. In de 12e eeuw werd de plaats in een kopie van een document uit 822 vermeld als *Hitinkufe* en *Hintinlofe*. In dezelfde eeuw werd op een kopie van een document van 825 vermeld als *Hindahlop*.

In het vervalst document uit de 13e eeuw werd de plaats vermeld als *Hindelepum*, in 1398 als *Hinlopen*, in 1436 *hindelopen*, in 1486-1487 als *to hindelepen*, in als 1579 *Hindelopen*. De plaatsnaam zou verwijzen naar de sprong (hlop) van de vrouwe hert (hinda). De plaats zou dus ontstaan zijn bij daar waar de herten paarden.

Hindeloopen kreeg in [1225 stadsrechten](#) en is een van de Friese elf steden. Hoewel het geen haven had maar slechts een [rede](#) in de [Zuiderzee](#), was Hindeloopen lange tijd een belangrijke handelsplaats. De Hindelooper Grootshippers voeren in hun fluitschepen naar de Oostzee om handel te drijven. Ze verkochten in de Oostzeelanden veel Nederlandse producten als jenever en wollen stoffen. Op de terugreis naar Hindeloopen werd hout getransporteerd naar Amsterdam en de Zaanstreek. Uit deze periode stammen ook de bijzondere leefcultuur, het [Hindelooper schilderkunst](#) en de [Hinderlooper klederdracht](#).

De bloeiperiode van de stad lag tussen 1650 en 1790, toen Hindeloopen een grote vloot bezat van ruim tachtig schepen. Volgens gegevens van de lokale belastingen uit 1749 had de stad 1600 inwoners.^[2] Aan de kapitale 17e- en 18e-eeuwse kapiteinshuizen is nog te zien hoe rijk de Hindeloopers waren. Later, tijdens de Napoleontische tijd werd Hindeloopen arm door handelsbeperkingen en werd het steeds meer een vissersplaats. De vissersschepen droegen de [lettercode HI](#).

Hindeloopen vormde een zelfstandige gemeente, tot die in 1984 samen met [Workum](#), [Stavoren](#) en een groot deel van [Hemelumer Oldeferd](#) opging in de nieuwe gemeente [Nijefurd](#). Per 1 januari 2011 maakt Hindeloopen deel uit van de fusiegemeente [Súdwest-Fryslân](#).

Koning Friso, de mythische stamvader der Friezen

Er zijn in de loop der eeuwen veel verhalen verschenen over de mythische koning Friso. Hij wordt beschouwd als de stamvader van het Friese volk. Zowel het land 'Friesland' als het volk 'de Friezen' zouden hun namen aan deze koning hebben ontleend. Rond het jaar 320 voor Christus zou hij gekroond zijn tot eerste koning van Friesland. In werkelijkheid heeft koning Friso echter nooit bestaan.

De mythe van koning Friso

Exodus

In het verre India, bij de rivier de Ganges, lag ooit het rijk van koning Adel. Hij was een afstammeling van de Bijbelse figuur Sem (de oudste zoon van Noach). Op een gegeven moment raakte het rijk van koning Adel overbevolkt. Er braken hongersnood en conflicten uit. Hierop werd besloten dat een deel van het volk naar elders moest verhuizen. Middels loting werd bepaald welke families het koninkrijk moesten verlaten. Zij vertrokken met een grote groep boten, op zoek naar een nieuw land om in te wonen. Deze vloot stond onder leiding van drie zonen van de koning, de prinsen Friso, Saxo en Bruno.

Alexander de Grote

Na diverse omzwervingen belandden ze in het rijk van de Macedonische koning Philippus II. Prins Saxo raakte er zeer geïnteresseerd in de Griekse filosofie. Hij was enige tijd een leerling van Plato en later van Aristoteles. Zijn broers Friso en Bruno sloten zich, samen met veel andere ballingen uit het land van Adel, aan bij het leger van de Macedonische koning. Friso raakte bevriend met de kroonprins, de latere Alexander de Grote. Toen die zijn vader opvolgde, werd Friso een belangrijke generaal in het leger. Friso speelde ook een hoofdrol bij de vele grote militaire successen van Alexander. Zijn succes zorgde echter voor rancune bij andere generaals.

In het jaar 323 voor Christus overleed Alexander de Grote. Een groep generaals nam de leiding in het rijk over, maar al snel ontstonden er grote conflicten tussen hen. Er brak een burgeroorlog uit. Friso en de overige ballingen uit het koninkrijk van Adel werden door diverse volksmenners aangewezen als zondebokken.

Een nieuwe exodus

Hierop besloten de broers Friso, Saxo en Bruno dat het tijd werd om hun volk te evacueren en opnieuw op zoek te gaan naar een nieuw land. De vloot van Friso en consorten reisde eerst richting het westen. Ze voeren aan de uiterste westkant van de Middellandse Zee tussen de 'Zuilen van Hercules' door (dit was in vroeger tijden de bijnaam van de zeestraat die later de naam Straat van Gibraltar kreeg). Op de Atlantische Oceaan voeren ze enige tijd noordwaarts, om vervolgens met een golfstroom mee wat meer richting het noordoosten te varen, richting de Noordzee. Na allerlei omzwervingen kwamen ze uiteindelijk aan in een bosrijk land aan de kust, waar geen mensen woonden.

De god Stavo

Deze landing van Friso en consorten in de lage landen zou geschied zijn in het jaar 320 voor Christus. Nadat ze de streek rondom die plek hadden verkend, besloten ze om daar te blijven. Ze bouwden er een tempel voor een godheid die ze uit hun Indische jeugd kenden en die ze tijdens al hun omzwervingen fel waren blijven aanbidden: Stavo. Ze geloofden dat het aan die god te danken was, dat ze dit nieuwe land hadden gevonden. De nederzetting bij de tempel noemden ze ook naar hem: [Stavoren](#).

Friso werd de koning van het nieuwe land. Hij bouwde zijn paleis nabij de tempel van Stavo. In de praktijk werd Stavoren de hoofdstad van het nieuwe rijk. Vanuit zijn residentie regeerde Friso zijn land 68 jaar. De benamingen van zijn volk en zijn land zijn afgeleid van de naam Friso: Friezen en Friesland.

Saksen, Brunswijk en Groningen

In eerste instantie bleven ook Saxo en Bruno enige jaren in Stavoren wonen en zij speelden toen ook een belangrijke rol in de regering van het prille Friesland. Later gingen die broers echter hun eigen gang. Saxo vertrok oostwaarts, met in zijn kielzog een grote groep pioniers, om daar weer een nieuw land te stichten. Uit de volgelingen van Saxo is het naar hem vernoemde volk 'de Saksen' ontstaan.

Ook Bruno vertrok op een gegeven moment oostwaarts. Daar stichtte hij een stad die naar hem werd vernoemd: Brunswijk. In de 21e eeuw bestaat deze plaats nog steeds: de Duitse stad Braunschweig. Volgens diverse Friese legendes zou ook een kleinzoon van Friso nog een beroemde stad hebben gesticht. Gruno heette die kleinzoon en hij is de [vermeende stichter van Groningen](#).

Bronnen van de mythe van koning Friso

Oorsprongsmythes in de renaissance

Het verhaal over de mythische koning Friso is een typerend voorbeeld van een renaissancistische oorsprongsmythe. In de renaissance (de periode van circa de 14e eeuw tot en met de 17e eeuw) was er in Europa een grote interesse in de klassieke (Griekse en Romeinse) oudheid. Daarom wilden veel koningshuizen en volkeren in die tijd ermee pronken dat zij afstamden van belangrijke personen uit

de klassieke oudheid. Zo waren er buitengewoon veel adellijke families die in deze periode stambomen lieten produceren, waaruit moest blijken dat zij afstamden van bijvoorbeeld een prins uit Troje, of een Romeinse keizer. Later zijn al die stambomen ontmaskerd als fictie. Ook het verhaal over de Friezen als afstammelingen van een generaal van Alexander de Grote is pure fictie.

Bronnen

De oudste bekende versie van de mythe van koning Friso komt van Suffridus Petrus (1527-1597). Hij was hoogleraar Klassieke Talen aan de universiteit van Keulen. Daarnaast was hij als geschiedschrijver in dienst van de Staten van Friesland. In 1590 publiceerde hij het verhaal over koning Friso. Hij beweerde dat hij zich daarbij baseerde op een 'teruggevonden, oeroud manuscript, geschreven in het Fries in Grieks schrift'. Dat vermeende manuscript is echter nooit geopenbaard.

Hindeloopen